

Rookpluimen

40

stichting fabrieksschoorstenen

STIF

Bulletin van de Stichting Fabrieksschoorstenen (STIF)

VAN HET BESTUUR

Na het verschijnen van het boek *Fabrieksschoorstenen in Nederland* (augustus 2017) is er een goed contact ontstaan met de heer Otto Brinkkemper van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed te Amersfoort. Hij is bezig met een project, genaamd: Landschapsatlas van Nederland. Daarin worden bijzondere elementen in ons landschap opgenomen zoals vestingwerken, hunebedden, gemalen, boerderijen, wassertorens en nu ook fabrieksschoorstenen. Het project verkeert nog in een ontwikkelingsfase dus is nog niet publiekelijk beschikbaar. Enige actieve STIF-ers hebben bij een werkoverleg in Amersfoort (zie foto hiernaast) instructies gekregen over hoe e.e.a. werkt en hebben daarna vele schoorstenen op de kaart toegevoegd.

100-JARIGE SCHOORSTEEN EN EXCURSIE LANGS DE DEDEMSVAART

Op 14 september jongstleden kwamen zo'n 30 schoorsteenliefhebbers bij elkaar voor een excursie langs de Dedemsvaart., aan het eind waarvan de 100 jaar oude schoorsteen van de voormalige aardappelmeelfabriek "De Baanbreker", thans eigendom van het bedrijf De Wildkamp, in Lutten in het zonnetje gezet zou worden. Tijdens de excursie langs de Dedemsvaart zijn een aantal zaken gepresenteerd en bekeken die mede geleid hebben tot het ontstaan van die aardappelmeelfabriek waarin Wildkamp nu kantoor houdt.

Achter het station van Zwolle stond een touringcar klaar waarmee ons gezelschap naar Hasselt reisde. In het restaurant "De Herderin" aldaar sprak onze voorzitter Arjan Barnard een welkomstwoord. Hij gaf daarna het woord aan de reisleader van de dag de heer Barend Rooseboom voorzitter van de Historische Vereniging van Avereest, die een en ander vertelde over het verloop van de dag. Na de geneugten van

STIF op bezoek bij de RCE.

de koffie met gebak, liep het gezelschap langs het Zwarte water naar het beginpunt van de Dedemsvaart, op dat punt de Stadgracht geheten. Onder een stralende zon gingen we langs de gracht richting de voormalige scheepswerf Bodewes. Omdat de chauffeur de bus op het werfterrein had geparkeerd konden we nog een blik werpen op de in onttakeling zijnde werf.

We vervolgden onze reis langs de Dedemsvaart langs de buurtschap de Lichtmis, Nieuwleusen en Balkbrug om uiteindelijk aan te komen bij het kalkoven-/gashouderterrein in Dedemsvaart. Barend vertelde ons onderweg allerlei wetenswaardigheden over de Vaart en de streek waar we door heen reden. Hij vertelde onder meer dat de Historische Vereniging Avereest het plan had, en eigenlijk nog steeds heeft, om de Dedemsvaart en ook het aansluitende Ommerkanaal weer bevaarbaar te maken voor kajuitjachten. Dit om weer een verbinding te maken tussen Hasselt en de Vecht bij Gramsbergen. Zoals we zagen is daar tot op heden nog niets van terecht gekomen. Reeds in september 2010 gaven Gedeputeerde Staten van Overijssel al te kennen dat de bevaarbaarheid van de kanalen voor kajuitjachten geen economische meerwaarde had. De kosten waren te hoog.

In Balkbrug verhaalde Pierre Geelen over de schoorsteen die zijn vader ooit bij de zuivel-

Groepsfoto van deelnemers excursie in de voormalige aardappelmaalfabriek "De Baanbreker"

fabriek ter plaatse heeft gebouwd en het hoogteverschil tussen bouwtekening en werkelijkheid.

In Dedemsvaart werd in Kalkovencomplex een voortreffelijke de lunch gebruikt. Tijdens de lunch kreeg het gezelschap een presentatie over de geschiedenis van het kanaal De Dedemsvaart te zien waarbij Barend Roseboom de uitleg verzorgde. Natuurlijk moest ook de tot theater verbouwde gashouder bekeken worden. Architect Sikko Vellinga uit Hoogeveen heeft de gashouder in het nabije verleden verbouwd tot theaterzaal en hij legde het gezelschap uit waarom de verschillende keuzes zijn gedaan. Daarbij is van belang te weten dat de gashouder enkele tientallen meters is verplaatst ten opzicht van zijn oorspronkelijke standplaats pal achter de huizen aan de Oude Zuidwolderstraat. Nu staat de gashouder prominent op het museumterrein. Natuurlijk is ook de rest van het totale complex bekeken.

Na Dedemsvaart werd de reis vervolgd naar Lutten. Er bleek voldoende tijd om ook in het dorp Dedemsvaart het kanaal de Dedemsvaart te volgen. En zodoende kwamen we ook langs de gedenknaald die herinnert aan het graven (natuurlijk geheel met de hand) van de vaart. Onderweg werd ook nog even stilgestaan bij een van de 8 sluizen die de Dedemsvaart ooit kende en waar de kolkwanden nog goed zichtbaar zijn.

Aangekomen in Lutten, werd de groep hartelijk ontvangen door de heer Gert-Jan De Wilde eigenaar van Wildkamp, een groothandel in o.a. leidingsystemen. Zijn zoon gaf een presentatie over het familiebedrijf met inmiddels meer dan 45 vestigingen door het gehele land. Een van de hoogtepunten van de dag was natuurlijk de onthulling van het spandoek op de 100 jarige fabrieksschoorsteen bij het bedrijf, onder be-

langstelling van de deelnemers aan de excursie en medewerkers van het bedrijf. Tot slot volgde nog een rondleiding door het bedrijf en natuurlijk werd het bezoek afgerond met een hapje en een drankje. Tijdens die afronding werd de voor deze gelegenheid gemaakte speciale editie van Rookpluimen

aangeboden aan Gert-Jan De Wilde waarna de deelnemers deze speciale editie konden bekijken en een exemplaar meenemen.

Het gezelschap ging uiteindelijk goed geluimd per bus weer terug naar Zwolle. Veel excursie deelnemers waren nog nooit in deze streek geweest en men was dan ook verrast de welvaart en de goed onderhouden woningen en omgeving te zien. Een vraag die daarbij geregeld naar voren kwam: "waar werken ze dan; we zien bijna geen bedrijven". Natuurlijk hadden we deze dag de weergoden mee: het was fantastisch mooi weer.

De honderdjarige schoorsteen

OOSTHEM (BIJ IJLST)

De woning, behorende bij de voormalige zuivelfabriek van Oosthem, wordt gerestaureerd voor nieuwe bewoners. Gelukkig zal de schoorsteen behouden blijven. Deze schoorsteen is dringend aan restauratie toe, zoals de foto van 20 augustus 2018 laat zien.

Oosthem, schoorsteen uit 1901 van de v.m. zuivelfabriek

KLIJZERPRIJS PUTTEN

Op 1 juni 2018 werd weer een klimijzerprijs toegekend. Zoals als in voorgaande jaren betreft het steeds een in het voorgaande jaar uitgekozen fabrieksschoorsteen. Dit keer werd na ampele overweging besloten om de prijs toe te kennen aan de Familie Roelofsen voor het behoud van de fabrieksschoorsteen van de voormalige zuivelfabriek aan de Stationsstraat 28 in Putten. Een schoorsteen die weinigen zullen kennen omdat hij vanaf de straat zo goed als niet zichtbaar is.

Het STIF-bestuur ontving de STIF-donateurs, die zich voor deze gelegenheid hadden aangemeld, voorafgaande aan de uitreiking van de Klimijzerprijs, op het landgoed de Schovenhorst. Na de thee met gebak ging een deel van de gasten naar het op het landgoed gelegen Historisch Museum "De Tien Malen" en een ander deel naar de "Bostoren" een circa 40 meter hoge toren midden tussen de bomen met een fantastisch uitzicht. Helaas was het tijdens ons bezoek niet echt helder. Reden om nog eens terug te keren.

Nadat het gezelschap zich weer had verzameld, vertrokken we naar het "hoogtepunt" voor de fabrieksschoorsteen-liefhebbers: de fabrieksschoorsteen van de Familie Roelofsen. Deze

schoorsteen staat in de archieven genoteerd onder de naam Molensteijn & Van der Zanden en is in 1911 gebouwd door De Ridder. De 14 meter hoge schoorsteen staat verscholen achter de fabriek, maar is een prominent onderdeel van het complex. De familie Roelofsen heeft de schoorsteen op eigen kosten laten restaureren om het beeld van de voormalige zuivelfabriek compleet te houden.

Het gezelschap werd hartelijk door de familie ontvangen met een hapje en een drankje. En dan om 16:15 was het zover dat onze voorzitter, Arjan Barnard, een korte toelichting gaf over het fenomeen Klimijzerprijs en waarna vader en zoon Roelofsen de prijs behorende plaquette onthulden.

Hierna hield onze voorzitter nog een voordracht waarin de locatie, de voormalige zuivelfabriek, het doel van STIF en de Klimijzerprijs nader onder de aandacht werden gebracht. Tot slot van zijn betoog overhandigde hij, als blijk van waardering, een zilver schoorsteentje aan vader en zoon Roelofsen.

Het schildje op de schoorsteen te Putten.

Zuivelfabriek Stationsstraat Putten

Daarna was er gelegenheid om onder deskundige leiding het gehele pand te bekijken. Het gezelschap kon zien dat er veel bij komt kijken om een industrieel gebouw te verbouwen tot een woning. Tot slot werd iedereen uitgenodigd deel te nemen aan de inmiddels klaar staande barbecue die door de trotse ontvangers van de prijs aan de aanwezigen werd aangeboden. Al met al een zeer geslaagde middag met louter vrolijke gezichten.

ARNHEM, COBERCO-FABRIEK

Het schoorsteenbouwbedrijf H. Meijer is bezig met de restauratie van de fabrieksschoorsteen van de voormalige Coberco-zuivel-fabriek aan de Rijn in Arnhem. De oorspronkelijke fabriek werd in 1944 tijdens de Slag om Arnhem zwaar getroffen. In 1957 werd de fabriek herbouwd, waarbij onder andere de huidige schoorsteen werd gebouwd in gele baksteen. Het ontwerp voor de vernieuwde fabriek werd gemaakt door het Arnhemse architectenbureau Feenstra en Van Broekhuizen.

DEEST, STEENFABRIEK VOGELENZANG

Steenfabriek Vogelensangh in Deest (Land van Maas en Waal) bestaat in 2019 honderd jaar. Een goed moment om de monumentale schoorsteen eens grondig op te knappen. De laatste inspectie gaf aan dat het hoog tijd was voor een grondige renovatie van deze markante, monumentale schoorsteen. In de zomer van 2018 is door de eigenaar van de steenfabriek

opdracht gegeven aan schoorsteenbouwbedrijf Fa. H. Meijer voor de restauratie van de schoorsteen. Steenfabriek Vogelensangh is anno 2018 nog steeds in bedrijf, de fabriek is gespecialiseerd in het op ambachtelijke wijze fabriceren van bakstenen, welke veelal in de restauratiebranche worden gebruikt. De kosten voor het project worden grotendeels door de eigenaren van de fabriek zelf betaald. Omdat de steenfabriek een rijksmonument is, geeft de provincie ook subsidie.

DELLEN, SERVO-FABRIEK

Nadat de schoorsteen van de vroegere chemische fabriek "Servo" bij Delden ruim 75 jaar als 'wijsvinger' in het Twentse landschap priemde, kwam de pijp in vier weken tijd naar beneden, steen voor steen. Drie personen sloopten de markante 45 meter hoge schoorsteenpijp die werd gebouwd in 1942. Het sloopwerk kost het Zwitserse moederbedrijf "KLK Kolb Specialties" ca. € 50.000,=. De in slechte staat verkerende schoorsteen stond weliswaar op de gemeentelijke monumentenlijst, maar vanwege geldgebrek en de slechte staat waarin de schoorsteen verkeerde, werd uiteindelijk besloten de schoorsteen te slopen. In juli 2016 viel de bovenste metalen ring van de schoorsteen naar beneden. Een optie, om de schoorsteen te verplaatsen naar een andere locatie, werd als niet reëel beschouwd.

UTRECHT, NEERLANDIA.

Eind 2017 is de herbouw van de fabrieksschoorsteen van de Neerlandiafabriek in Utrecht afgerond. De 35 meter hoge schoorsteen, oorspronkelijk gebouwd in 1914, werd gerestaureerd in het kader van de algehele restauratie en herbestemming van deze voormalige draadnagelfabriek. De herbouw van de schoorsteen werd gerealiseerd in opdracht van de nieuwe eigenaar van het fabriekscomplex, de Fa. Lithos Bouw en Ontwikkeling.

COLOFON

Rookpluimen is het informatiebulletin voor donateurs en sponsors van STIF en verschijnt 2 x per jaar.

De Stichting Fabrieksschoorstenen (STIF) stelt zich ten doel: de bestudering en instandhouding van fabrieksschoorstenen, die tot het industrieel erfgoed gerekend kunnen worden.

Donateur kan men worden door overmaking van: € 20,- voor particulieren, € 115,- voor bedrijven en organisaties, op NL67RAB00384966144, t.n.v. penningmeester STIF, Den Haag.

Secretariaat: G.R. de Weger, Hoefslagmate 90, 8014 HH Zwolle,
Tel: 038-4658116, Email: g.r.deweger@wxs.nl

Informatie: A.J. Barnard, voorzitter STIF, Oosteinde 13, 7772 CA Hardenberg,
Tel: 0523-261786, Fax: 0523-260867, Email: barna047@planet.nl.